

EUROPEJSKIE INICJATYWY NA RZECZ OBRONNOŚCI.**WYZWANIA DLA POLSKIEGO PRZEMYSŁU.**

W ciągu ostatnich dziesięciu lat Unia Europejska uruchomiła wiele inicjatyw na rzecz wspierania bezpieczeństwa państw członkowskich. Niniejszy komentarz wskazuje na główne procesy instytucjonalne w tym obszarze i wskazuje wyzwania dla polskiego przemysłu obronnego. Materiał jest oparty na wystąpieniu autora na konferencji Uniwersytetu Jana Kochanowskiego i Polskiego Lobby Przemysłowego podczas 33. targów [MSPO](#) w Kielcach w 2025 r.

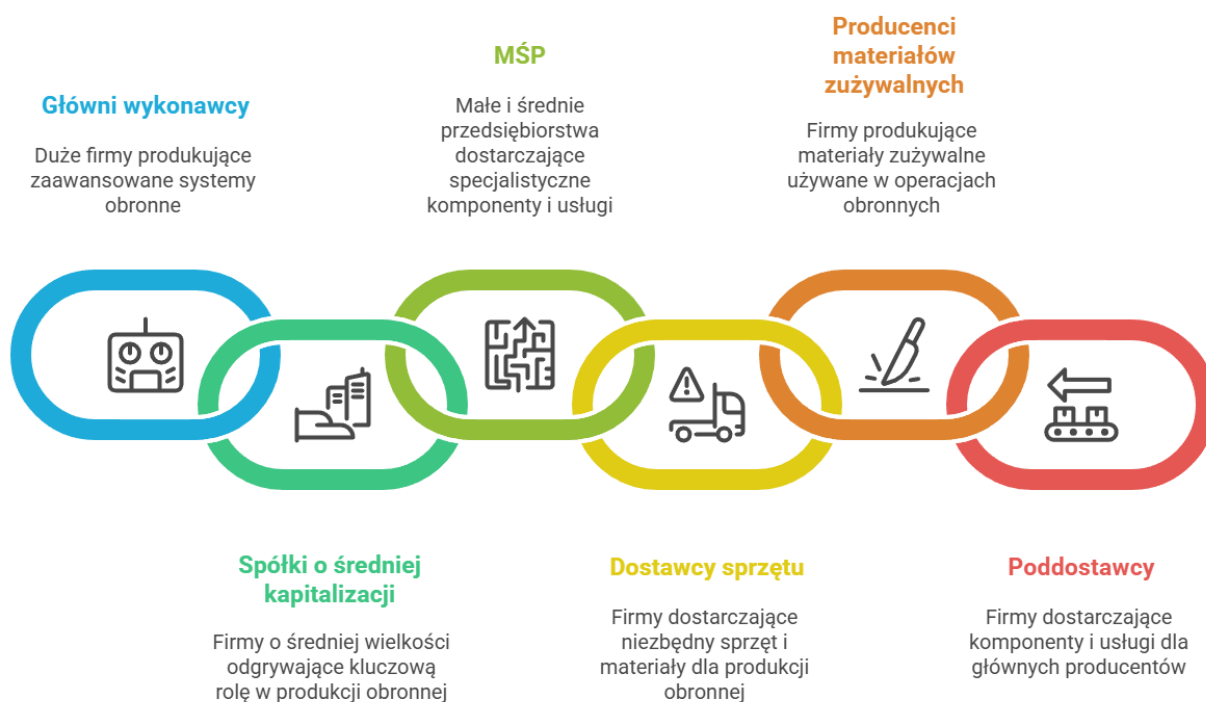
WPROWADZENIE

Unijna polityka obronna nie zajmuje się bezpośrednio sprawami militarnymi. Budżet UE nie może finansować żadnych wydatków, które pociągają za sobą operacje wojskowe lub obronne ([art. 41 ust. 2 TUE](#)). Może jednak finansować europejskie projekty obronne związane z kompetencjami UE, w szczególności w dziedzinie badań, rozwoju technologicznego i polityki kosmicznej (tytuł XIX), poprawy bazy naukowej i technologicznej (art. 179 TFUE), polityki przemysłowej (art. 173 TFUE) oraz rozwoju wzajemnych połączeń sieci transeuropejskich (art. 170 TFUE). Dlatego „polityka obronna” UE służy głównie zwiększaniu konkurencyjności i innowacyjności europejskiego przemysłu obronnego. Główne decyzje w zakresie obronności należą nadal do państw członkowskich.

KLUCZOWE INICJATYWY UNIJNE

Na przełomie tysiącleci Unia Europejska wykreowała kilkanaście instytucji bezpieczeństwa. W kolejnych traktatach zdefiniowano kompetencje wysokiego przedstawiciela ds. WPZiB, powołano Komitet Polityczny i Bezpieczeństwa ([PSC](#)), Komitet Wojskowy UE ([EUMC](#)) i Sztab Wojskowy UE ([EUMS](#)). Ponadto przejęto od [UZE](#) struktury, takie jak Centrum Satelitarne Unii Europejskiej ([SATCEN](#)) i Instytut Unii Europejskiej Studiów nad Bezpieczeństwem ([EUISS](#)). W 2002 roku zawarto porozumienie z NATO (formuła Berlin+). W odróżnieniu od NATO Unia miała skupić się na misjach pokojowych i stabilizacyjnych (tzw. misje petersberskie). Wkrótce powołano [Europejską Agencję Obrony](#) (2004) i [Europejskie Kolegium Bezpieczeństwa i Obrony](#) (2005). W pierwszej dekadzie XXI wieku powstała też europejska baza przemysłowa sektora obronnego, jaką w 2007 roku stał się [EDTIB](#) (por. graf poniżej). Decyzja ta pozwoliła na rozpoznanie europejskich zdolności obronnych.

Rysunek nr 1. Program EDTIB.

Źródło: opracowanie własne

W 2014 roku UE przyjęła Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych. W rok po uchwaleniu globalnej strategii UE ([EUGS](#)) w 2016 roku Unia Europejska doprowadziła do uruchomienia stałej współpracy strukturalnej ([PESCO](#)) i przeglądów zasobów państw członkowskich w dziedzinie obrony ([CARD](#)). W 2017 roku przyjęto [Białą Księgę w sprawie przyszłości Europy](#), która zarysowała dalsze perspektywy działań w dziedzinie obronności.

W kolejnych latach UE zaczęła rozwijać instrumenty finansowe dla wspierania europejskiego przemysłu obronnego, takie jak [PADR](#) i [EDIDP](#) (2018), a następnie [Europejski Fundusz Obrony](#) i [Europejski Instrument na rzecz Pokoju](#) (2021). W tym samym czasie Europejski Fundusz na rzecz Inwestycji Strategicznych został zastąpiony przez program InvestEU, który połączył dotychczasowe instrumenty finansowe. Nadal był to jednak program mający na celu głównie spójność i konkurencyjność UE.

ZMIANY W OKRESIE 2022-2024

W kolejnych latach doszło do przełomu w myśleniu strategicznym europejskich elit. Tuż po inwazji rosyjskiej na Ukrainę w 2022 roku obronność dodano do sektorów kwalifikujących się do wsparcia finansowego. W marcu 2022 roku ogłoszono Strategiczny Kompas i rozpoczęto intensywne prace nad wsparciem finansowym przemysłu obronnego państw członkowskich. W lipcu 2022 r. Komisja przedstawiła Europejskie Wzmocnienie Przemysłu Obronnego poprzez Wspólne Zamówienia Publiczne ([EDIRPA](#)) oraz program amunicyjny

[ASAP](#) (*The Act in Support of Ammunition Production*). W pierwszym programie UE skupiła się na wspólnych zakupach wojskowych państw członkowskich, a w drugim na wsparciu w takich obszarach jak amunicja, obrona przeciwlotnicza i przeciwrakietowa oraz wymiana starszych platform sprzętu wojskowego.

W latach 2023 i 2024 Unia wynegocjowała nową deklarację współpracy z NATO, utworzyła Platformę Strategicznych Technologii dla Europy ([STEP](#)) w celu promowania kluczowych technologii (cyfrowych, biotechnologii) oraz uruchomiła instrumenty finansowe dla wspierania Ukrainy ([Ukraine Facility](#)). Zdano sobie sprawę, że wspieranie europejskiego przemysłu przed EDF na kwotę około 1 miliarda euro rocznie (w latach 2021-2025) nie pozwoli na szybki przyrost zdolności produkcyjnych, choć wydatki obronne państw członkowskich wzrosły znacząco (por. graf poniżej). Zmartwieniem dla europejskich elit stał się fakt, że pomimo rozwoju EDTIB ponad 60% nabywanego w Europie uzbrojenia pochodziło z USA, o czym [pisaaliśmy](#) wcześniej.

Rysunek nr 2. Wydatki obronne państw UE w ciągu ostatnich 20 lat.

SHARP RISE IN TOTAL DEFENCE SPENDING

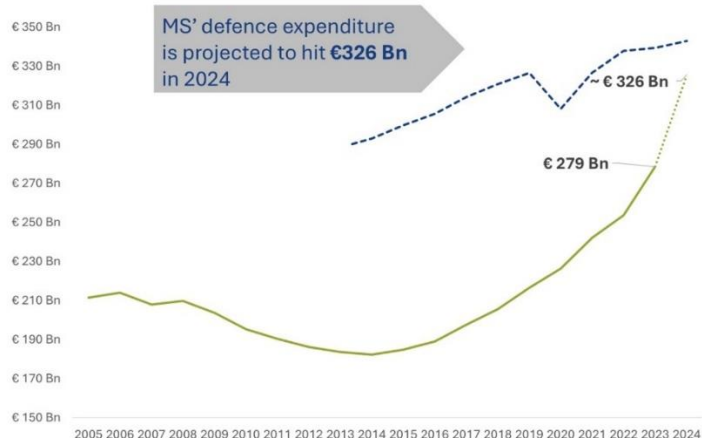
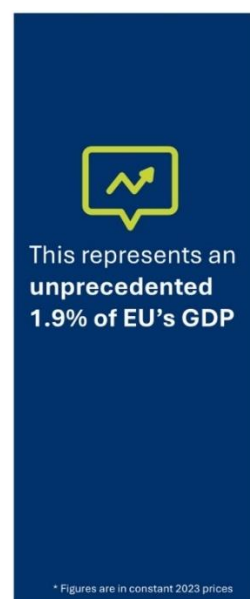

Figure 1 Total Defence Expenditure and 2% of GDP as per NATO guideline

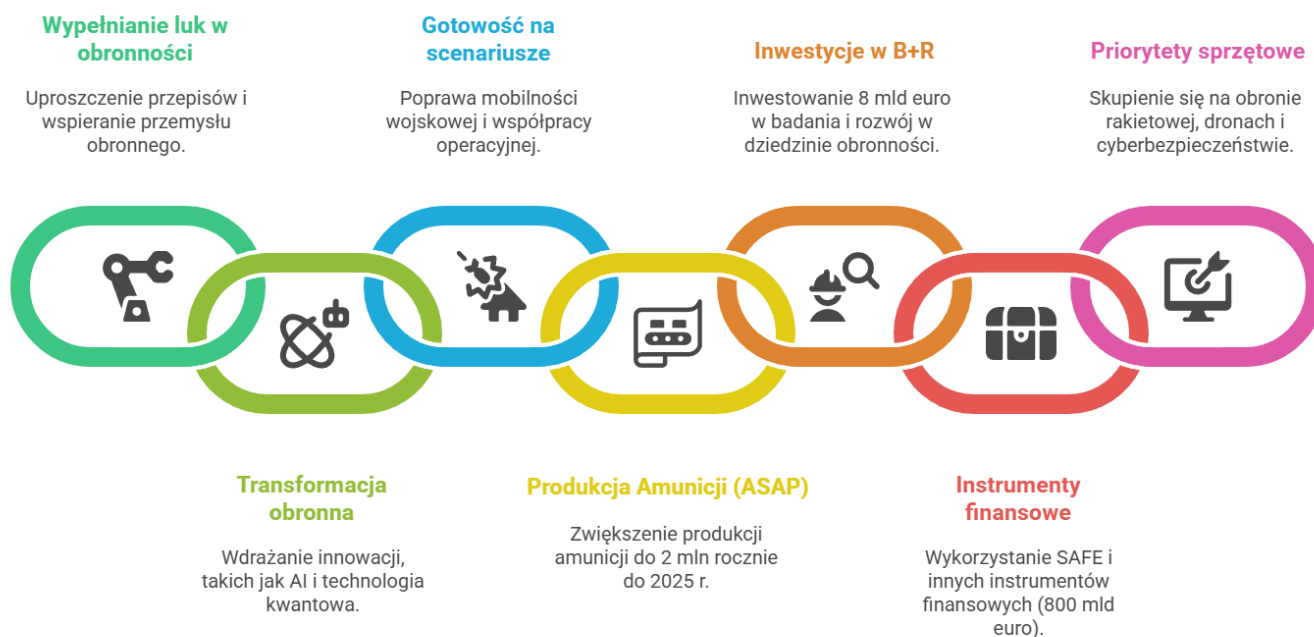
Źródło: [Europejska agencja obrony](#)

INICJATYWY UNIJNE W LATACH 2024-2025

W 2024 roku Komisja Europejska ogłosiła strategię rozwoju przemysłu obronnego ([EDIS](#)) z perspektywą do 2035 roku, a następnie zaproponowała rozporządzenie ([EDIP](#)) mające na celu wdrożenie założeń EDIS i zastąpienie krótkoterminowych programów ASAP i EDIRPA, których obowiązywanie kończy się odpowiednio 30 czerwca i 31 grudnia 2025 roku. Wiosną 2025 roku Komisja Europejska zaproponowała strategię [ProtectEU](#), która ma na celu wsparcie bezpieczeństwa wewnętrznego państw członkowskich. W marcu 2025

roku uchwalono kolejną Białą Księgę w sprawie obronności europejskiej, której celem jest zapewnienie, aby europejski przemysł obronny był zdolny do produkcji w szybkim tempie i na dużą skalę, a także ułatwienie rozmieszczania wojsk i zasobów wojskowych w całej UE. Celem UE jest wypełnienie braków w zakresie zdolności przemysłowych, pogłębienie jednolitego europejskiego rynku obronnego poprzez wspólne wdrażanie innowacji oraz zwiększenia gotowości obronnej państw.

Rysunek nr 3. Założenia Białej Księgi i ReArm Europe – Gotowość 2030.

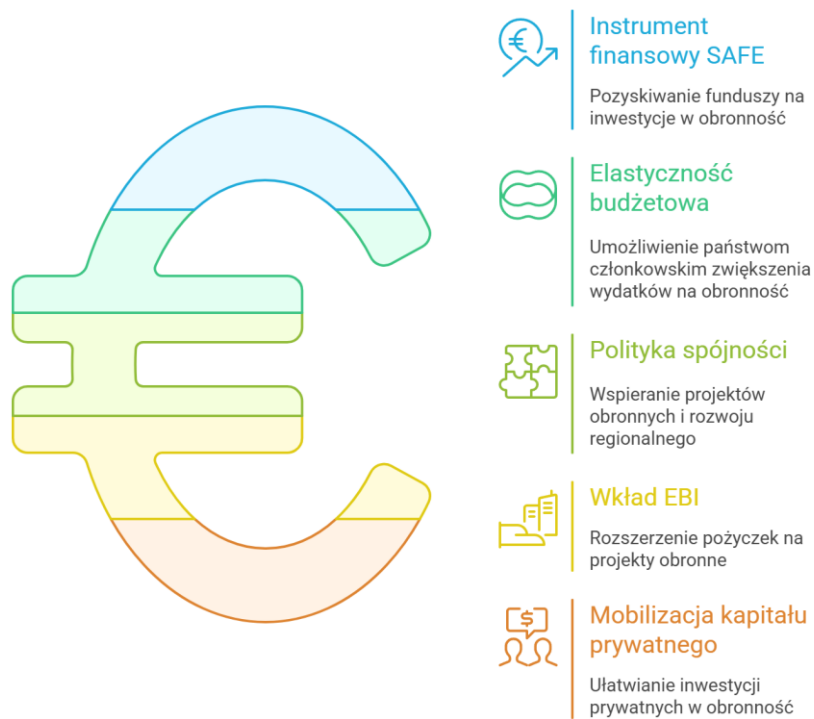
Źródło: opracowanie własne

FINANSOWANIE EUROPEJSKIEJ OBRONNOŚCI

Plan [ReArm Europe/Gotowość 2030](#) zwiększy finansowanie obrony poprzez zapewnienie państwom UE większej elastyczności finansowej. W tym celu uruchomiona zostanie krajowa klauzula wyjścia przewidziana w pakcie stabilności i wzrostu, umożliwiającą państwom członkowskim zwiększenie wydatków na obronność. Komisja Europejska zakłada, że przesunięcie dodatkowych 1,5% PKB w budżetach państw na obronność pozwoli stworzyć prawie 650 mld euro przestrzeni fiskalnej w ciągu 4 lat. Głównym elementem wspierania przemysłu obronnego w UE jest rozporządzenie [SAFE](#) o wartości 150 mld euro. Środki te będą pozyskiwane na rynkach kapitałowych i wypłacane zainteresowanym państwom członkowskim na żądanie, w oparciu o plany krajowe (Polska zgłosiła projekty o wartości ponad 40 mld euro, ale ich treści nie ujawniono). Ponadto, rozszerzony zostanie zakres pożyczek na projekty w dziedzinie obronności i bezpieczeństwa

Grupy Europejskiego Banku Inwestycyjnego oraz przyspieszone zostanie tworzenie unii oszczędności i inwestycji w celu zmobilizowania kapitału prywatnego (por. rysunek nr 4).

Rysunek nr 4. Finansowanie rozwoju europejskiej obronności od 2025 roku.

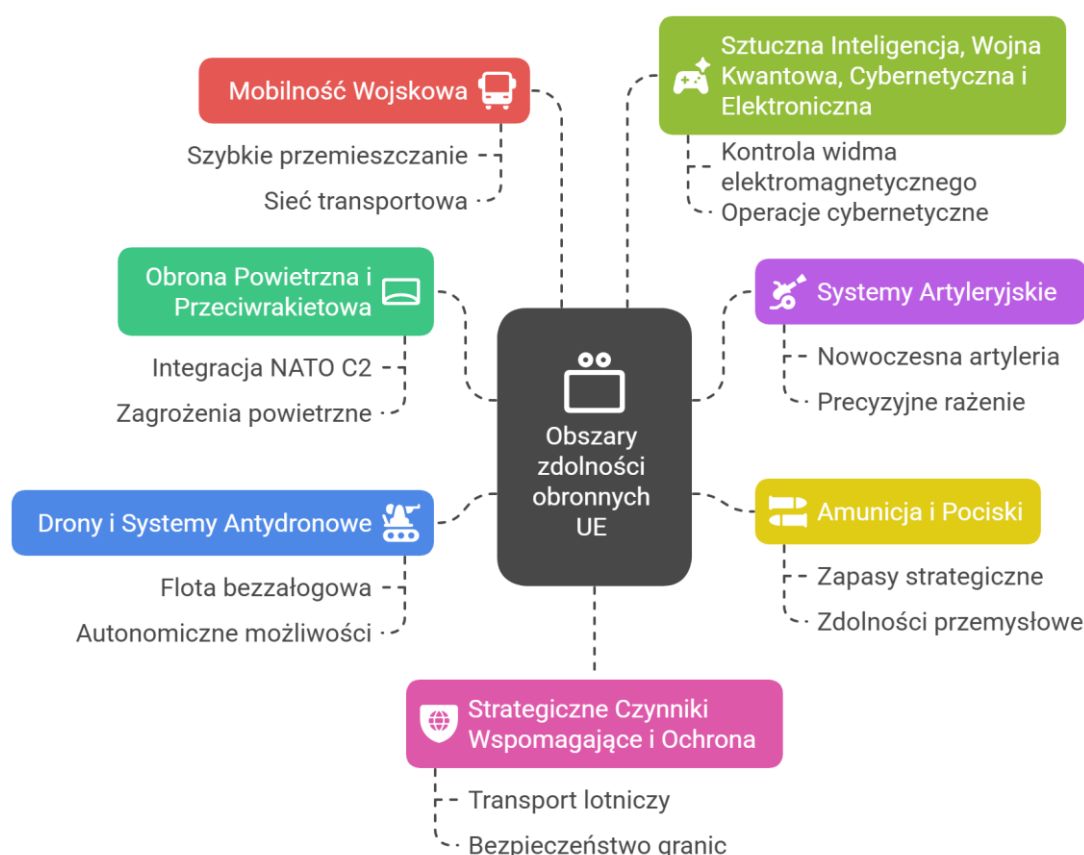
Źródło: opracowanie własne.

W czerwcu 2025 roku Komisja Europejska [zapropowała](#) sposoby ułatwienia inwestycji w obronność. Pakiet zbiorczy wprowadzi przyspieszony (do 60 dni) system wydawania pozwoleń na projekty obronne w całej UE. Zaproponowano ustanowienie w państwach członkowskich punktów kontaktowych ds. przemysłu obronnego. Zmniejszone zostaną obciążenia administracyjne i pojawią się zachęty do wspólnych zakupów.

PROGRAM SAFE I OBSZARY WSPARCIA ZDOLNOŚCI OBRONNYCH

Instrument SAFE oferuje państwom pożyczki o maksymalnym okresie obowiązywania 45 lat, z 10-letnim okresem karencji w spłacie kapitału. Pożyczki będą przeznaczone na 7 obszarów priorytetowych (por. rysunek poniżej). Procedowane są [kolejne programy](#), takie jak SEAP (Program na rzecz struktury europejskiego uzbrojenia) i FAST (Fundusz na rzecz Przyspieszenia Transformacji Łańcuchów Dostaw w Sektorze Obronności) dla MŚP.

Rysunek nr 5. Zdolności obronne finansowane w ramach instrumentu SAFE.

Źródło: opracowanie własne

WNIOSKI

Obserwacja rozwoju UE w dziedzinie bezpieczeństwa wskazuje na kilka faktów.

- UE poszerza swoje kompetencje poprzez organizowanie współpracy państw;
- UE pełni rolę animatora współpracy sieci europejskich firm (baza EDTIB);
- UE wykorzystuje wypracowane modele współpracy ekonomicznej (regulacje, finanse, zachęty) do wsparcia przemysłu obronnego;
- Zasoby własne UE okazały się niewystarczające, więc uruchomiono dodatkowe programy i źródła finansowania dla państw członkowskich (SAFE).

Przez lata UE nie miała ani powodów, ani środków, aby wspierać branżę obronną. Obecnie UE animuje współpracę z sektorem MŚP (np. STEP, wspieranie start-upów [EUDIS](#)), ale kluczowe są środki przekazane do dyspozycji państw (np. SAFE). Rozrost ilości systemów wsparcia i programów grantowych UE wymaga od państw i firm znaczącej rozbudowy bazy analitycznej, ofertowej, a także w dziedzinie B+R i monitoringu technologii.

Z perspektywy polskiego przemysłu obronnego należy zauważyć, że organizacje współpracujące biznesowo od lat mają przewagę. Preferowane w programie SAFE są

określone typy zdolności, w których polskim firmom trudno będzie konkurować. Możliwe zatem, że wiele środków pozyskanych przez Polskę w ramach SAFE trafi finalnie do przemysłu zagranicznego. Wszystkie omówione regulacje są bardzo ważne w kontekście powstającej strategii polskiego przemysłu obronnego (do końca 2025).

REKOMENDACJE

Powyższe obserwacje skłaniają do zaproponowania kilku rekomendacji.

- **Konieczność realistycznej strategii.** Brak strategii rozwoju przemysłu obronnego utrudni budowę ekosystemu bezpieczeństwa, jak również efektywne pozyskiwanie (1) środków, (2) partnerów i finalnie (3) zdolności obronnych;
- **Współpraca przemysłu z wojskiem.** Rozwój polskiego przemysłu obronnego musi być skorelowany z potrzebami SZ RP, konieczne jest również rozpoznanie możliwości eksportowych;
- **Potrzebna współpraca przemysłu i nauki** (analityka rynku, produkty dual use np. drony, schrony, kontenery ratunkowe, roboty, aplikacje cyfrowe);
- **Konieczne dobre praktyki.** Istotny będzie benchmarking, lobbying, promocja i rozwój własnych systemów zapewniania bezpieczeństwa. Polska ma zdolności aby być hubem produkcyjnym dla całego regionu EŚW.

Opracował: dr hab. Tomasz Pawłuszko